

*Дудник Олександра Юріївна,
здобувачка магістерського рівня
вищої освіти за спеціальністю
«Сімейна психологія»,
Житомирський державний
університет імені Івана Франка*

*Науковий керівник:
Кириченко Віктор Васильович,
доктор психологічних наук,
професор, Житомирський державний
університет імені Івана Франка*

ПСИХОСЕМАНТИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СВІДОМОСТІ ПЕРЕСІЧНИХ УКРАЇНЦІВ

Інтернет-адреса публікації на сайті:

<http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-5311/>

Ідентичність важлива в сучасному суспільстві. Зі зростанням різноманітності, питання ідентичності потребують уваги, адже самосприйняття впливає на якість життя [3]. Багато сучасних держав є багатоетнічними, що ускладнює визначення єдиної концепції етнічної та національної ідентичності. Одні науковці об'єднують ці поняття, інші розглядають їх окремо [2]. Національна ідентичність формується завдяки патріотизму, любові до народу, толерантності, моральній міцності та духовності [1]. Етнічна ідентичність об'єднує людей навколо збереження традицій та внутрішніх цінностей, тоді як національна – довкола вирішення спільних завдань і подолання труднощів у розбудові держави.

Дослідження психосемантичної репрезентації етнонаціональної ідентичності в свідомості пересічних українців здійснювалося за участі 70 осіб, з них 35 осіб підліткового віку та 35 осіб раннього дорослого віку. Задля вивчення даної проблематики було обрано такі методи, як асоціативний експеримент, методика Дж.Фінні «Діагностика етнічної ідентичності», анкетування та метод семантичного диференціалу.

У підлітків асоціації мають виражений патріотичний характер. Найчастіше згадуються "воля" (17%) та "незламність" (17%), а також "сила" (14%), "прапор" (11%), "герой" (11%), "боротьба" (11%), "народ" (11%) та "культура" (11%). Для них "Культурно-історичний контекст" (33%) є найбільш значущою категорією.

Загальний контекст асоціацій респондентів раннього дорослого віку також позитивний, але з акцентом на "працю" (26%), "козака" (20%), "силу" (20%), "патріота" (20%), "сміливість" (20%), а також "волю" (17%)

та "свободу" (17%). Для цієї групи найбільш значимою категорією є "Позитивні риси особистості" (47%).

Методика Дж. Фінні показала високий рівень етнічної ідентичності в обох вікових групах: 77,8% у підлітків та 82,5% у дорослих. Це свідчить про зміцнення ідентичності з віком. Аналіз компонентів виявив, що когнітивний компонент (знання про етнічну групу) є нижчим (61,5% у підлітків, 64% у дорослих), але статистично значуще відрізняється між групами ($U_{\text{емп}}=405$, $p<0.05$), дорослі мають дещо вищий рівень знань. Афективний компонент (емоційний зв'язок) є найбільш вираженим (78,5% у підлітків, 83,3% у дорослих) і також статистично значущим ($U_{\text{емп}}=410$, $p<0.05$), емоційна складова домінує. При цьому, загальний показник етнічної ідентичності не має статистично значущих відмінностей ($U_{\text{емп}}=470 > U_{\text{крит}}(p=0.05)=457$). Це означає, що, незважаючи на відмінності в окремих аспектах, загальний рівень ідентичності схожий.

Національна ідентифікація також демонструє високий рівень: у підлітків переважає помірний (31%) та сильний (29%) рівень, а у дорослих 40% мають дуже сильний рівень ідентифікації. Ставлення до України за останні 5 років зазнало значних змін у більшості підлітків – 34% відчували сильні зміни. У дорослих 37% відчували дуже сильні зміни, але також 6% вказали на відсутність змін. Це підтверджує вплив подій на трансформацію ідентичності.

Підлітки демонструють більш інтенсивне та ідеалізоване позитивне сприйняття своєї української ідентичності. Фактор оцінки становить приблизно 2,09 балів, з високими показниками за шкалами "Гордий" (2,26), "Добрий" (2,14), "Чесний" (2,06). Фактори сили (2,06) та активності (близько 2) також дуже високі.

Дорослі мають помірно позитивне та більш реалістичне сприйняття, без надмірної ідеалізації. Середні бали за фактором оцінки нижчі (наприклад, "Гордий" 1,23), фактор сили становить 0,94. Це свідчить про зважений, диференційований погляд.

Факторний аналіз психосемантичної репрезентації образу українця виділив один домінуючий фактор як у підлітків (пояснює 93,04% дисперсії), так і у дорослих (83,25% дисперсії). Цей фактор об'єднує переважну більшість національно-патріотичних, моральних та вольових якостей (сила, воля, незалежність, патріотизм, героїзм, доброта, щирість). Це свідчить про консолідовану та центральну роль цих рис у формуванні етнонаціональної ідентичності в обох вікових групах, незважаючи на відмінності у їхньому вираженні. Другий фактор є значно менш значущим і відображає більш специфічні аспекти.

Дослідження підтвердило, що психосемантична репрезентація етнонаціональної ідентичності в свідомості українців залежить від культурно-історичного контексту та соціальної ситуації після 2014 року.

Виявлено значний вплив вікового аспекту, де підлітки демонструють більш інтенсивне та емоційно забарвлене сприйняття, а дорослі – більш зважене та сформоване, з акцентом на внутрішніх якостях та фундаментальних цінностях.

Література:

1. Матвієнко О. В., Силенко Н.І. Вплив української народної педагогіки на формування національно-культурної ідентичності учнів молодшого шкільного віку. Інноваційна педагогіка : науковий журнал. Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 44. С. 175-180.
2. Обушний М. І. Етнонаціональна ідентичність в контексті формування української нації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політичних наук: спец. 23.00.05 «Етнополітологія та етнодержавознавство» / Національна Академія наук України Інститут політичних та етнонаціональних досліджень. К., 1999. 35 с.
3. Hall, S. Cultural identity and diaspora. In P. Williams & L. Chrisman (Eds.), *Colonial Discourse and Postcolonial Theory: A Reader*. New York: Columbia UP, 1994.